

ДИДАКТИЧНА ГРА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті обґрунтовано необхідність використання дидактичних ігор на уроках англійської мови з метою активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Сьогодні, як ніколи широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання підростаючого покоління. Соціально-економічні зміни в суспільстві потребують глибокого знання іноземної мови, зокрема англійської, кожним випускником школи, а тому її вивчення найкраще розпочати ще в дитинстві. Адже в 6-річному віці мовний апарат дитини хоча й зміцнів, проте ще зберіг свою гнучкість, тому вивчення іноземної мови не гальмує подальшого її мовленнєвого розвитку. Ось чому, працюючи із шести-семилітніми першокласниками, учителю необхідно знати особливості методики навчання іноземної мови дітей цього віку.

Перетворення загальноосвітньої школи націлює на використання всіх можливостей та ресурсів для підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Особливе місце серед таких засобів навчання посідає дидактична гра. Навчальні ігри доцільно використовувати на уроках англійської мови в початкових класах. Проблема оволодіння дітьми 7–10 років другою мовою досить добре висвітлена в науковій літературі [8, с. 6]. Дитина оволодіває іноземною мовою легше ніж доросла людина. Розквіт людських здібностей до засвоєння другої мови характерний для дітей 4-10-річного віку. Психологи довели, що молодші школярі мають стійку довготривалу пам'ять, їхній мозок характеризується пластичністю, здатністю швидко реагувати та переключатися з одного виду діяльності на інший, їм властиве володіння мистецтвом імітації [1, с. 217]. Згадані психологічні чинники свідчать про те, що для вивчення іноземної мови за допомогою дидактичних ігор на початковому етапі навчання є всі необхідні передумови, а тому воно є виправданим.

Актуальність даної проблеми викликана цілою низкою чинників. По-перше, інтенсифікація навчального процесу ставить завдання пошуку засобів підтримки в учнів інтересу до матеріалу й активізації їхньої пізнавальної діяльності, що вивчається, протягом усього заняття. Ефективним засобом рішення цього завдання є навчальні ігри. По-друге, однією з найважливіших проблем викладання англійської мови є навчання усної мови, що створює умови для розкриття комунікативної функції мови, яка дозволяє наблизити навчальний процес до умов реального навчання, що підвищує мотивацію до вивчення предмета.

* © Зосюк К. В.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Залучення дітей до усної комунікації може бути успішно здійснено в процесі використання дидактичних ігор.

Мета статті – розгляд впливу дидактичної гри на розвиток пізнавального інтересу й активності молодших школярів при вивченні англійської мови.

Учитель англійської мови постійно працює над проблемою, як зробити свій урок цікавим, захоплюючим і домогтися того, щоб діти добре й міцно засвоювали мовний матеріал. Проаналізувавши велику розмаїтість прийомів організації навчальної діяльності, варто звернути увагу на дидактичну гру. Використовуючи її як засіб навчання, багато видатних педагогів справедливо відзначали великі потенційні можливості навчальної гри. За допомогою гри добре опрацьовується вимова, активізується лексичний і граматичний матеріал, розвиваються навички аудіювання, усного мовлення. Дидактичні ігри допомагають зробити процес навчання іноземній мові цікавим і захоплюючим. Почуття рівності, атмосфера захопленості дають можливість учням перебороти незручність, скутість, зняти мовний бар'єр, утому. У навчальній грі є мета й завдання. Планування гри повинне починатися з визначення того навчального завдання, що повинно бути в цій грі вирішено, а вже потім потрібно вибудовувати саму гру, визначати ігрові правила.

О. Негневицька говорить, що гра – це не просто колективна розвага. Це основний спосіб досягнення всіх завдань навчання, тому необхідно: точно знати, яка навичка й уміння потрібні, що дитина не вміла й чому навчитися в ході гри; гра повинна поставити дитину перед необхідністю розумового зусилля [4, с. 57]. Отже, дидактична гра є інструментом викладання, який активізує розумову діяльність дітей, що навчаються, дозволяє зробити навчальний процес привабливішим і цікавішим, примушує хвилюватися й переживати, що формує когутній стимул до оволодіння англійською мовою. Навчання дітей молодшого шкільного віку іноземній мові сприяє всесвітньому розвитку дитини в процесі вивчення мови, активному включенню в цей процес мислення, пам'яті, уяви, емоції, використання іншомовної мови для вираження й розуміння думки.

Залучення молодшого школяра за допомогою іноземної мови до іншої культури дозволяє йому усвідомити себе як особистість, що належить до певної соціокультурної спільності людей, з одного боку, а з іншого боку – виховує в ньому повагу й терпимість до іншого способу життя.

Проблема розвитку пізнавальних інтересів цікавила вітчизняних педагогів, таких, як: А. Алексюк, О. Біляєва, Е. Голанд, Л. Гордон, О. Синиця, В. Сухомлинський, В. Онищук, О. Савченко та інші. На значення ігрової діяльності в навчанні іноземній мові вказують відомі методисти, такі як Є. Пассов, М. Скаткін. Вони стверджували, що важливо усвідомлювати, – вирішенню яких дидактичних завдань повинна сприяти дана гра, на розвиток яких психічних процесів вона спрямована [7].

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Гра – це лише оболонка, форма, змістом якої повинне бути навчання, оволодіння видами мовної діяльності [5]. Є. Пассов відзначає наступні риси ігрової діяльності як засобу навчання: мотивованість, відсутність примушення; діяльність, що індивідуалізувалася, глибоко особиста; навчання й виховання в колективі й через колектив; розвиток психічних функцій і здібностей; навчання із захопленням [5].

Найвідоміший теоретик ігрової діяльності Д. Ельконін наділяє гру чотирма найважливішими для дитини функціями: засіб розвитку мотиваційно-споживацької сфери; засіб пізнання; засіб розвитку розумових дій; засіб розвитку довільної поведінки [3]. Є. Пассов виділяє наступну мету використання навчального вчальної гри в ході навчального процесу: формування певних навичок; розвиток певних мовних умінь; навчання вмінню спілкуватися; розвиток необхідних здібностей і психічних функцій; запам'ятовування мовного матеріалу. Питання методики викладання іноземної мови з використанням навчальних ігор на початковому етапі отримали освітлення в роботах Г. Рогової й І. Верещагіної, Є. Пассова, Д. Ельконіна, О. Негневицької й інших учених, методистів і психологів. За те, щоб починати ще з 5-6 років вивчати іноземну мову, висловлюються такі лінгвісти-психологи, як Н. Імедадзе, М. Павлович, Н. Агурова та багато інших. Ці автори вбачають основу посиленого навчання молодших школярів іноземної мови саме у специфіці психофізіологічних можливостей дітей. Так, на думку У. Пенфілда, фізіологічна причина успіху навчання мови полягає в тому, що в цей віковий період мозок дитини має спеціалізовану здібність до навчання мови – здібність, яка зменшується з віком.

Сьогодні педагоги часто використовують новий цікавий підхід до вивчення англійської мови – це комунікативно-ігровий метод навчання. Він забезпечує дійове, зорієнтоване на особистість навчання іншомовного спілкування. Як зазначала Г. Рогова, гра для дитини – не лише цікавий спосіб провести час, але й спосіб моделювання зовнішнього дорослого світу, спосіб моделювання взаємовідносин, коли в дитини формується схема її взаємовідносин з однолітками [6].

Ураховуючи психологічні та фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, найоптимальнішим способом початкового навчання є ігрова ситуація. Гра – це один із найдавніших, до тепер актуальних методів навчання. Зі слів І. Верещагіної для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку гра має виключне значення: гра для них – це навчання, праця, серйозна форма виховання [2]. Задовольняючи потребу дитини гратися, перевтілюватися, рухатися, учитель забезпечує умови для розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках англійської мови. Така форма навчання не виснажує нервову систему та організм дитини, а реалізується головним чином за рахунок мимовільних процесів сприйняття й пам'яті. Водночас ігрова діяльність як засіб формування та вдоскона-

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

лення знань, умінь і навичок у процесі навчання іноземної мови має бути спрямована на формування та вдосконалення не тільки аспектів мови, а й мовленнєвих механізмів (уміння говоріння, аудіювання, читання та письма). Важливо, щоб кожен учень був головною дієвою особою на уроці, почував себе вільно та комфортно, брав активну участь в обговоренні тем уроку.

Активізація пізнавальної діяльності учнів одне з основних завдань у навчанні англійській мові. Серед усіх мотивів навчальної діяльності найдієвішим є пізнавальний інтерес, який виникає в процесі навчання. Він не лише активізує розумову діяльність, але й спрямовує її до вирішення різноманітних завдань, до творчої діяльності в майбутньому. Як відомо, велике значення в організації навчального процесу відіграє мотивація навчання. Вона сприяє активізації мислення, викликає інтерес до того або іншого виду занять, до виконання тієї або іншої справи. Найсильнішим мотивувальним чинником є використання дидактичних ігор, яке сприяє закріпленню мовних явищ у пам'яті, створенню більш стійких зорових і слухових образів, підтримці інтересу й активності дітей. Як ми бачимо використання навчальних ігор дає широкі можливості для активізації навчального процесу на уроках англійської мови в початкових класах. Навчальна гра – це методичний прийом, що відноситься до групи активних способів навчання практичному оволодінню англійською мовою. Гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування. Ефективність навчання тут обумовлена в першу чергу вибухом мотивації, підвищенням інтересу до предмета.

Дидактична гра мотивує мовну діяльність, оскільки діти, які навчаються, опиняються в ситуації, коли актуалізується потреба що-небудь сказати, запитати, з'ясувати, довести, чимось поділитися зі співрозмовником. Молодші школярі наочно переконаються в тому, що мову можна використовувати як засіб спілкування. Навчальна гра активізує прагнення дітей до контакту один з одним і вчителем, створює умови рівності в мовному партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між учителем і учнем, дає можливість боязким, невпевненим у собі учням говорити, і тим самим долати бар'єр невпевненості. У звичайній дискусії учні-лідери, як правило, захоплюють ініціативу, а боязкі вважають за краще відмовчатися. У грі кожний одержує роль і повинен бути активним партнером у мовному спілкуванні. В іграх молодші школярі опановують такі елементи спілкування, як уміння почати бесіду, підтримати її, перервати співбесідника, у потрібний момент погодитися з його думкою або спростувати її, уміння цілеспрямовано слухати співрозмовника, ставити уточнюючі запитання й т. д.

Практично весь час у навчальній грі відведений на мовну практику, при цьому не тільки той, хто говорить, але й той, хто слухає максимально активний, оскільки він повинен зрозуміти й запам'ятати репліку партнера, співвіднести її із ситуацією,

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

визначити, наскільки вона релевантна ситуації й спілкуванню, і правильно відреагувати.

Навчальні ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів школярів, сприяють усвідомленому засвоєнню іноземної мови. Вони сприяють розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність; вихованню відчуття колективізму. Діти, що вчать активно, захоплено працюють, допомагають один одному, уважно слухають своїх товаришів; учитель лише управляє навчальною діяльністю.

Учитель англійської мови в початкових класах у своїй діяльності має враховувати такі вимоги до дидактичних ігор:

1. Гра повинна стимулювати мотивацію навчання, викликати в школяра інтерес і бажання добре виконати завдання, її слід проводити на основі ситуації, адекватної реальної ситуації спілкування.

2. Гру потрібно добре підготувати з точки зору як змісту, так і форми, чітко організувати. Важливо, щоб учні були переконані в необхідності добре виконати те або інше завдання. Тільки за цієї умови їхня мова буде природною й переконливою.

3. Правила гри повинні бути прийняті всією групою.

4. Вона неодмінно проводиться в доброзичливій, творчій атмосфері, викликає в школярів відчуття задоволення, радості. Чим вільніше відчуває себе учень у ході гри, тим ініціативніше він буде в спілкуванні. Із часом у нього з'явиться відчуття впевненості у своїх силах.

5. Гра організовується таким чином, щоб учні могли в активному мовному спілкуванні з максимальною ефективністю використовувати мовний матеріал, який відпрацьовується.

6. Учитель неодмінно вірить у гру, у її ефективність. Тільки за цієї умови він зможе досягти добрих результатів.

7. Велику значущість додає вміння вчителя встановити контакт із дітьми. Створення сприятливої, доброзичливої атмосфери на занятті – дуже важливий чинник, значення якого важко переоцінити.

У процесі навчальної гри на уроках англійської мови сильні учні допомагають слабким, а вчитель управляє процесом спілкування: підходить то до одного, то до іншого учня, який потребує допомоги, вносить необхідні корективи в роботу. У ході гри вчитель не виправляє помилки, а лише непомітно для учнів записує їх, щоб на наступному занятті обговорити найтиповіші.

Будь-який урок повинен бути захоплюючим, викликати інтерес у дітей, адже інтерес є головною рушійною силою пізнавальної діяльності. І від того, яким буде початок уроку, залежить багато чого. Початок уроку завжди повинен бути емоційним. Можна почати урок веселою музикою або так званою «ігровою зав'язкою». У гості до дітей приходять казкові герої, тварини. Усе це дозволяє створити емоційну атмосферу уроку, і найголовніше це те, що поява казкового персонажа, що говорить іноземною мовою, стає тією мотивацією, без якої

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

неможливий розвиток усіх пізнавальних процесів і навчання мовному спілкуванню.

Використовуючи навчальні ігри на уроках англійської мови педагог має пам'ятати, що:

1. Вибір форми гри повинен бути педагогічно й дидактично обґрунтований. Потрібно завжди знати мету використання гри.
2. У грі має бути задіяно якнайбільше учнів.
3. Ігри повинні відповідати віку й мовним можливостям дітей.
4. Ігри служать для розвитку всіх видів мовної діяльності й проводяться іноземною мовою.

У будь-який вид діяльності на уроці можна внести елементи дидактичної гри, і тоді традиційне заняття здобуває захоплюючу форму, тому що навчальні ігри допомагають дітям стати креативними особистостями, учать творчо ставитися до будь-якої справи. Творчо ставитися до справи – значить виконувати її якісно, на більш високому рівні. Звичайно, важко зробити кожний урок англійської захоплюючим, але реальністю є те, що діти чутливо реагують на складні, незрозумілі й нецікаві вправи. Завдання вчительки – спробувати зробити уроки цікавими й динамічними. Тоді мотивація дитини зростає, і вчитель буде здивований результатами. А досягти цього можна використовуючи дидактичні ігри на уроках англійської мови в початкових класах.

Отже, завдання педагога полягає в тому, щоб знайти максимум прийомів, за допомогою яких буде підвищуватися прагнення дитини до активної пізнавальної діяльності. Тому так важливо використовувати дидактичні ігри на уроках англійської мови в початкових класах, бо вони формують стійкий інтерес до подальшого вивчення англійської мови, упевненість в успішному оволодінні нею, а також сприяють активізації пізнавальної та творчої діяльності учнів початкових класів, розвивають їх мислення, пам'ять, кмітливість, увагу, виховують ініціативність, збагачують мову й закріплюють словниковий запас учнів.

Література:

1. Богоявленский Д. Н., Менчинская Н. А. Психология усвоения знаний в школе. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 347 с.
2. Верещагина И. Н., Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. – М. , 1998. – С. 163.
3. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М. , 1978. – С. 45.
4. Негневицкая Е. И. Иностранный язык для самых маленьких: вчера, сегодня, завтра // Иностранные языки в школе. – 1987. – №6. – С.57.
5. Пассов Е. И. Урок иностранного языка в средней школе. – М. , 1989. – С. 76, 89.
6. Рогова Г. В. , Никитенко З. Н. О некоторых причинах снижения интереса к предмету // Иностранные языки в школе. – 1982. – №2. – С.105.
7. Скаткин М. Н. Школа и всестороннее развитие детей. – М. , 1980. – С. 96.
8. Формирование культуры речи младших школьников // Начальная школа. –2001. – №10. – 18 с.